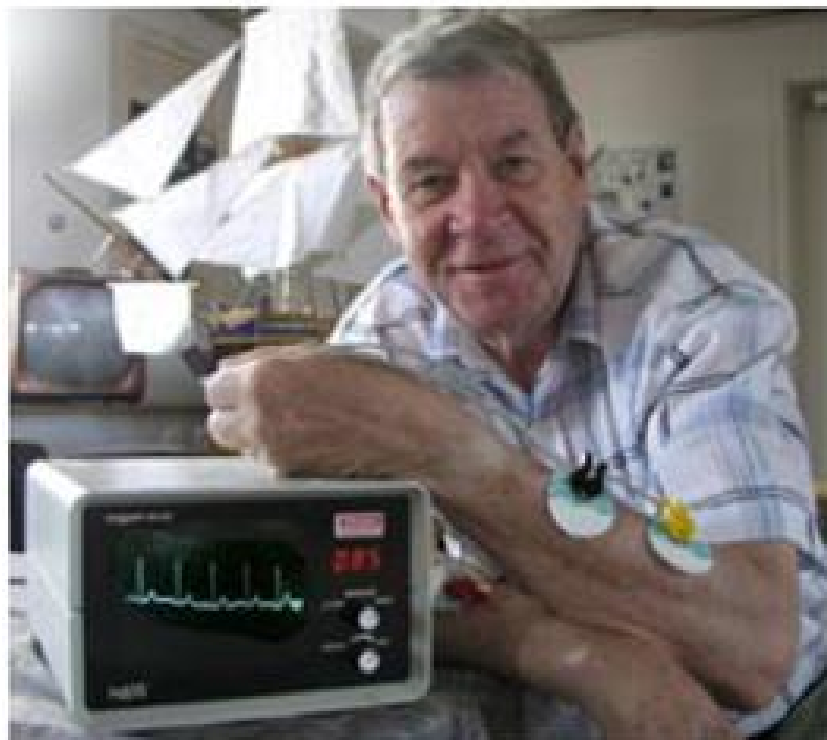

~ Audionen ~

Radiohistoriska Föreningen i Västsverige
nr 2 juni 2014

**Inbjudan till medlemsmöte med
Radiohistoriska Föreningen i Västsverige
lördagen den 14 juni kl 12.00 på
Radiomuseet**

Efter mötet kommer Bengt Lindberg att berätta om
elektriciteten i medicinens tjänst.

Utställningar, föredrag,
försäljning, litteratur,
ungdomsverksamhet,
studieresor och uthyrning

Anders Carlssons gata 2
417 55 Göteborg
031-7792101
info@radiomuseet.se
www.radiomuseet.se

Audionen

Radiohistoriska Föreningen i Västsverige

Innehåll

Från ordföranden	2
Från redaktören	3
Möteskalender	3
Museets öppettider	3
Tyska Abwehr	4
Servicehandböckerna	20
Haderian hadera	21
Fler radiominnen	22
Ny distributionsform	23
Elektriciteten....	23
Apropå elektriciteten..	24
Gåvor	26
Stiftelsen	27
Styrelsen	27
Oden	28
Radiomuseet	28

Audionen

Radiohistoriska Föreningen i Västsverige

A Carlssons gata 2, 417 55 Göteborg,

Telefon +46 31 779 21 01

Postgiro: 13 6888-5, Bankgiro: 5852-2244

info@radiomuseet.se, www.radiomuseet.se

Intern medlemssida på webben:

Användarnamn: medlem, Lösenord: H1ndbk

tf Redaktör: Sven Persson.

e-post: audionen@radiomuseet.se

Ansvarig utgivare: Viktor Ohlsson.

I redaktionen: Matts Brunnegård, Anders

Söderström, Viktor Ohlsson, Bertil

Bengtsson.

Från ordföranden

Efter årsmötet har vi nu ett nytt verksamhetsår. Planerna för året 2014 präglas av både entusiasm och arbetslust bland våra aktiva medarbetare.

Bl.a. har kontakterna med gymnasieskolor i närområdet blivit mer omfattande och det har framställts förslag om något slags kursverksamhet, som kommer att tas fram med hjälp av Bengt Lindberg och Lars Lindskog i samarbete med berörda gymnasielärare. Våra interna kurser, som hittills omfattat Mätteknik, Grundläggande radioteknik samt Service av rundradio-mottagare kommer att fortsätta med anpassning till inkomna anmälningar. Dessa kurser har varit mycket uppskattade av medlemmar från hela västsverige.

Vid årsmötet skedde stadgenligt val av styrelse, varvid de flesta från tidigare blev omvalda. Vår uppskattade kassör Viktor Ohlsson hade av sagt sig omval och ersattes av Sten Wahlskog som åtog sig detta ansvarsfulla uppdrag. Viktor Ohlsson kommer dock att fortsätta med sitt arbete i och för vårt datasystem samt vara Webmaster, vilket vi uppskattar mycket. Den nya styrelsen hittar du på sid 27.

I övrigt förtjänar följande händelser att nämnas. Vår butik står nu klar och kommer att hållas bemannad och öppen under onsdagar samt på särskild begäran.

Vi har mottagit en omfattande gåva efter en samlare, Lars Falck, i Jämtland. Brodern, Nils Falk, har skänkt Radiomuseet denna samling bestående av tre fulla pallar med apparater av olika slag samt några mätinstrument. Vissa av dessa apparater bedöms dock inte lämpliga som utställningsföremål utan kommer att säljas,

bl. a. i vår loppis. Genom avtal med ett mycket framgångsrikt företag i Danmark, som jag har haft kontakt med sedan länge, har vi lyckats göra ett förmånligt byte. Vi har bytt en VHF marin radio mot en alldeles ny tillverkad kommunikationsradio som är byggd med den modernaste digitala teknik och har enastående egenskaper. Min önskan om att få en sådan produkt i museets samlingar grundar sig på att jag vill ställa den nyaste tekniken mot de äldre apparaterna i våra samlingar.

Eftersom våren intagit Sverige går vi mot sommar och vi håller öppet som vanligt. Jag vill önska alla medlemmar en fin och behaglig sommar.

Med bästa hälsningar Åke Kjellin

Från redaktören

Jag har lovat att redigera tidningen på det material jag får in. Något mera hinner inte en ansträngd pensionär med.

När ni skriver en notis så vill jag ha texten i txt-format. Det är enklast då jag skall föra över detta till andra fonter och fontstorlekar. Att skriva texten i mailprogram är utmärkt så slipper jag konvertera ett antal gånger för att komma in med rätt textformat.

Bilder vill jag ha i formatet 1-2 MB och i tif-format. Jag kan inte montera JPG-format i mitt Page-Maker-program. Är bilderna tillräckligt stora så kan jag hantera dem som jag vill för att få fram en bästa bild. Lämna gärna med flera bilder och försök att få bort eventuella skuggor.

Så dela med Dig av Ditt vetande eller Dina minnen i Audionen. Du hjälper på så vis till att hålla föreningen och vårt gemensamma intresse levande!

Sven Persson

Möteskalender för kommande period

2014

14/6 Medlemsmöte

9/9 Styrelsemöte

20/9 Medlemsmöte

6/12 Medlemsmöte

Museets öppettider

Måndag Stängt

Tisdag 12-15

Onsdag 12-20

Torsdag-fredag 12-15

Lördag-söndag 12-15

Storhelger Stängt

Övriga tider Arrangemang efter överenskommelse

Bidrag till AUDIONEN

Via post: Radiomuseet, Audionen, Anders Carlssons gata 2

417 55 Göteborg

e-post: audionen@radiomuseet.se

Telefon 0325-430 60

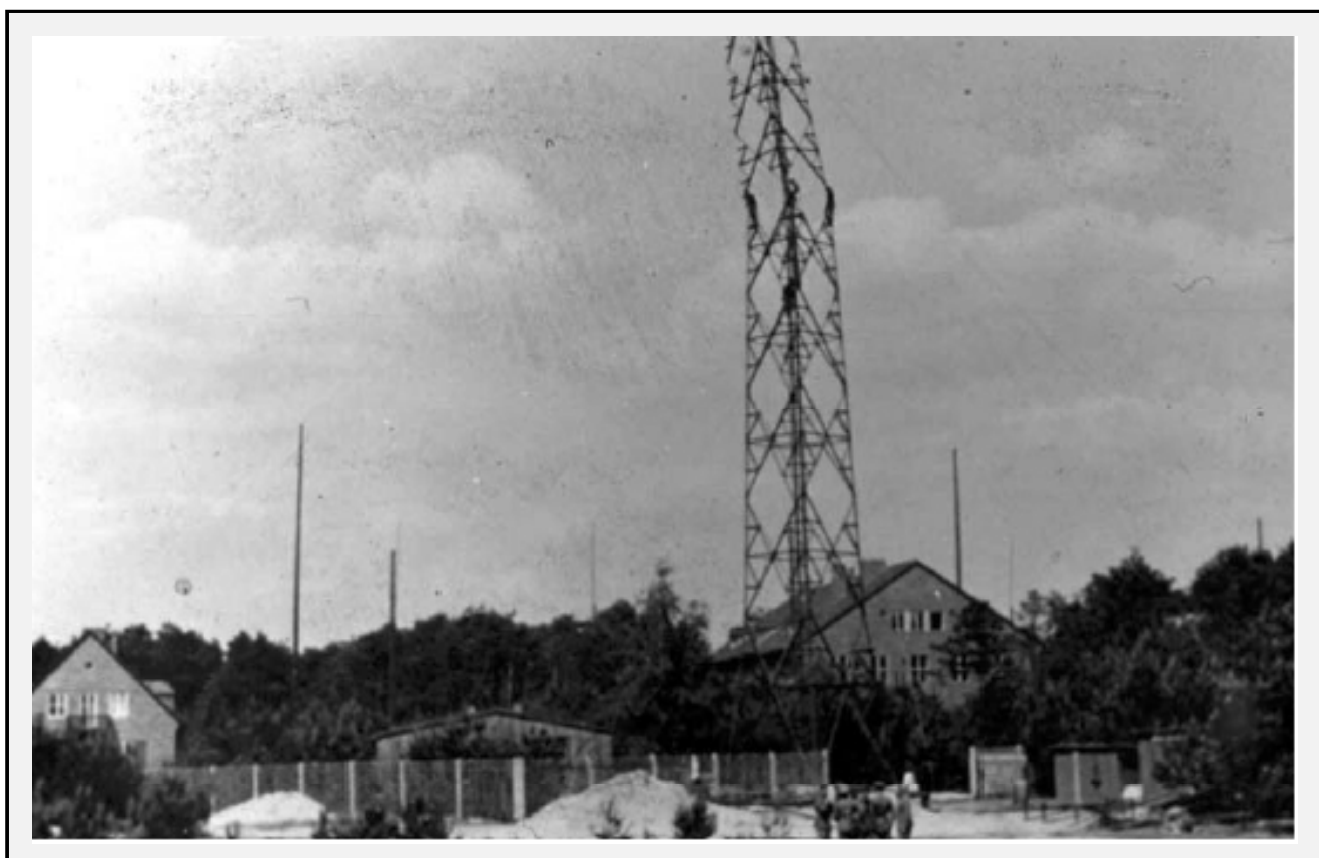
Sista inlämningsdag för material till Audionen nr 3 2014 är den 15/8.

TYSKA ABWEHR

”Der Geheime Funkmelde Dienst”

UNDER 2:a VÄRLDSKRIGET

FASTA RADIOSTATIONER

”Funkcentrale Berlin”, resning av ny antennmast

Abwehr- avdelningen som Rudolf Staritz arbetade i som ung, född 1921, ”Der Geheime Funkmeldedienst des OKW-AMT Ausland” OKW anger att dom ansvarade för alla tre vapenslagen armén, flottan och flygvapnet. Byggnaderna innehåller en radiocentral både med mottagare och förbindelsecentral med sändare. Den togs i bruk från 1936, men under kriget när RAF började med bombningar av Berlin, flyttades sändarplatsen till en plats väster om Berlin, som hette Belzig. Sändare och mottagare var nu separerade från varandra, och radiooperatörerna kunde nyckla sändarna från mottagarplatsen.

Bilden tagen på Arméns dag

Bilden över är tagen på "Arméns dag" med de militära myndigheternas tillstånd. Lokalbefolkningen bjöds in på speciella dagar för att kunna se vad som pågick. Men alla områden var ej tillåtet att titta på, p.g.a. verksamhetens hemliga natur. Men det bjöds på kolv och öl gratis, så man slapp att använda ransoneringskortet.

Bild tagen vid sändarstationen vid Belzig, väster om Berlin.

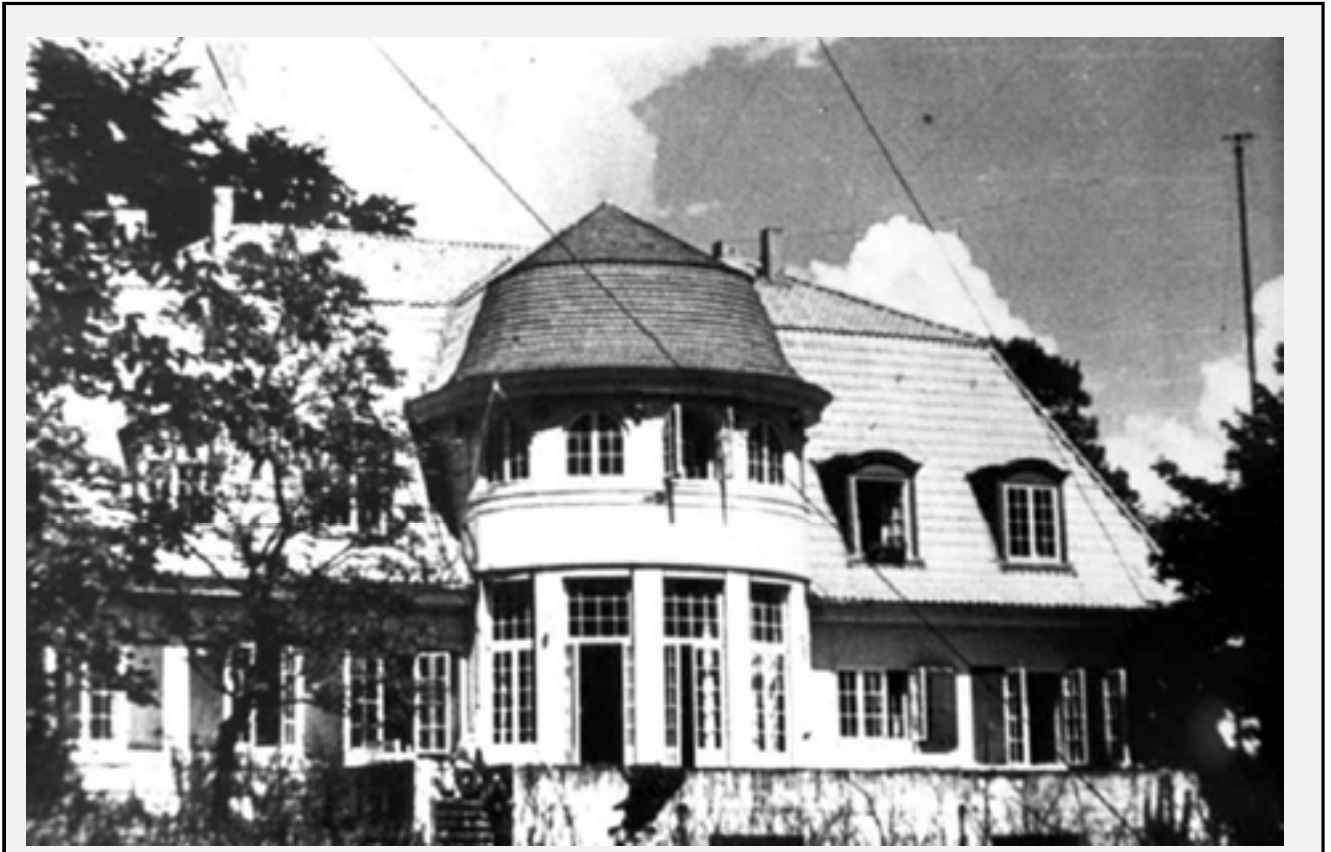

Bild på Funkcentral Wohldorf

Bilden över är tagen på lyxvillan i Wohldorf, norr om Hamburg. I denna inrymdes "Übersee-Funkcentrale" som hade hand om kommunikationerna med Syd- och Nordamerika, Mellanöstern, samt bortre Asien. Antennerna måste ju ha avslöjat vad dom höll på med inne i huset!

Denna central var också med i förberedelserna i operation "Barbarossa" - alltså invasionen av Sovjetunionen, som startade 22 juni 1941. En kort tid därefter även operation "Don", Don är en flod som rinner genom Ukraina.

Bilden överst på nästa sida visar radiooperatörerna på "utlandsavdelningens" mottagarstation i Wohldorf.

De använde Körting KST som mottagartyp, som var en kopia baserad på HRO-mottagaren HRO-5, men med typiska tyska keramiska isolatorer och stålrör i Telefunkens 11-serie. Äkta HRO-delar såsom avstämningkondensatorer och avstämningrattar hade köpts genom portugisiska inköpskanaler, och som användes i KST-mottagarna.

På denna bild visas en Siemens mottagare typ R IV, som skilde sej från KST-mottagaren genom att de utbytbara spolarna var monterade på

ovansidan av mottagaren, men samma avstämningrätt användes typ HRO (importerade via Portugal) enligt Staritz användes också Hammarlund Super Pro , samt Hallicrafter-typ "Skyrider" mottagare, importerade via Portugal som ej var med i kriget.

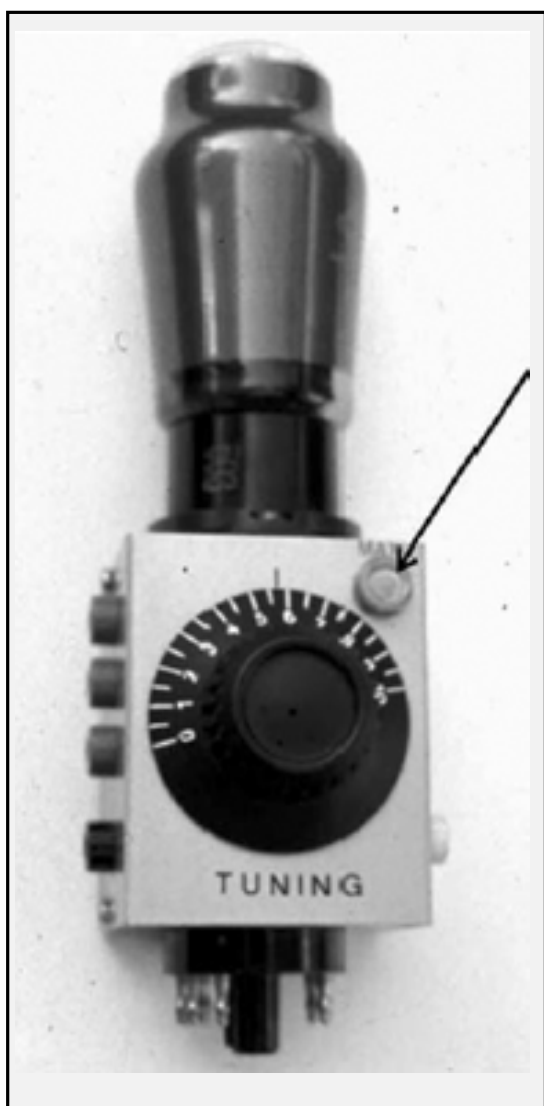

I anslutning till fönstret på denna bild, ses två sändare typ Lorenz Lo150FK38, Lo för Lorenz 150 är uteffekt i watt, FK står för kort/långvåg, och 38 är året då den infördes i armén.

Här visas ett antal sändare som ursprungligen kommer från radiorummet ombord på slagskeppet "SCHARNHORST", som ursprungligen installerades 1932.

AGENTSÄNDARE

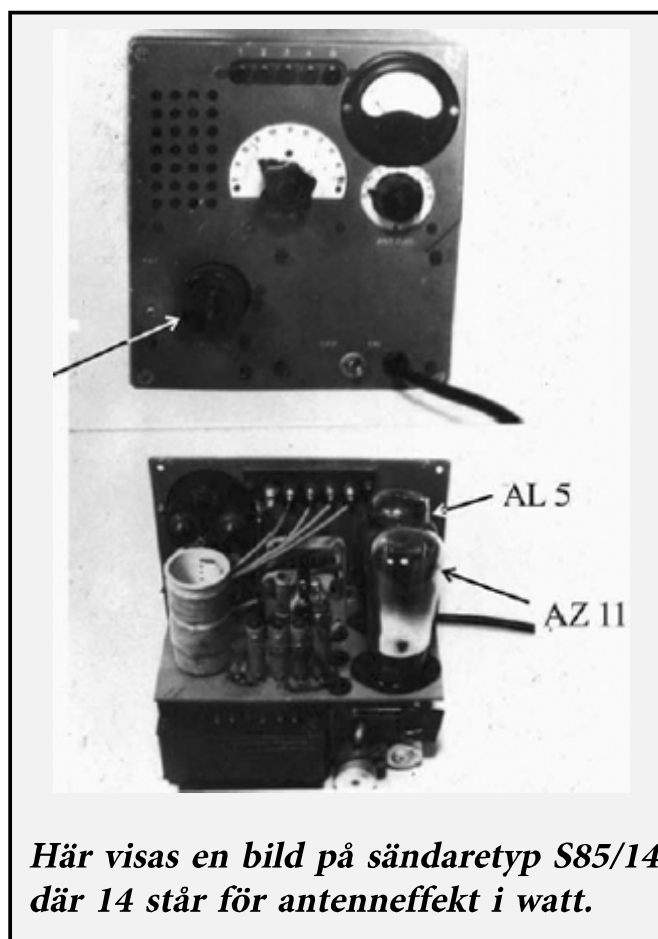

Denna typ av sändaradapter var konstruerad att användas ihop med en vanlig rundradiomottagare, där man tog ur slutröret för högtalarsteget. Slutröret sattes i rörhållaren på toppen. Olika typer av rörhållare användes. Kristallstyrning av sändaren användes genomgående. Notera den vita lampan vid pilen, som användes som antennströmslampa vid sändning. Denna replika som visas har röret EL11 som sändarrör. Denna typ av enkla sändare användes huvudsakligen före invasionen av Frankrike maj –juni 1940, samt inom Vishy-området före ockupationen 1942 (som var tyskvänligt) Tydligt kunde även mottagaren användas när adaptern var inkopplad.

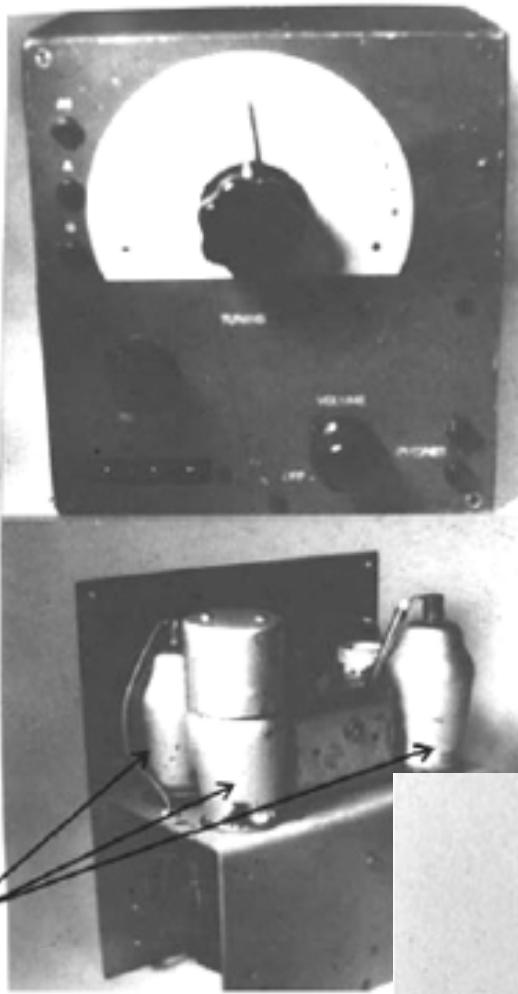
Många av dessa radiokonstruktioner var delar i en integrerad del av "resväskerioutrustning" liknande den brittiska "B2" stationen. Att bära omkring en sådan väska med radio var oftast förenat med stor risk, rentav livsfarligt om man blev upptäckt vid kontroll.

Under kriget togs det fram en manual av den tyska pejltjänsten "ORPO" hur spionagenter skulle pejlas in i närfältsområdet runt en sändare.

För ett antal år sedan berättade en Herr Cor Moerman som arbetade under kriget och även efter kriget, att dom använde samma manual som togs fram för tyska "Abwehr" ORPO (pejltjänsten)

Här visas en bild på sändaretyp S85/14 där 14 står för antenneffekt i watt.

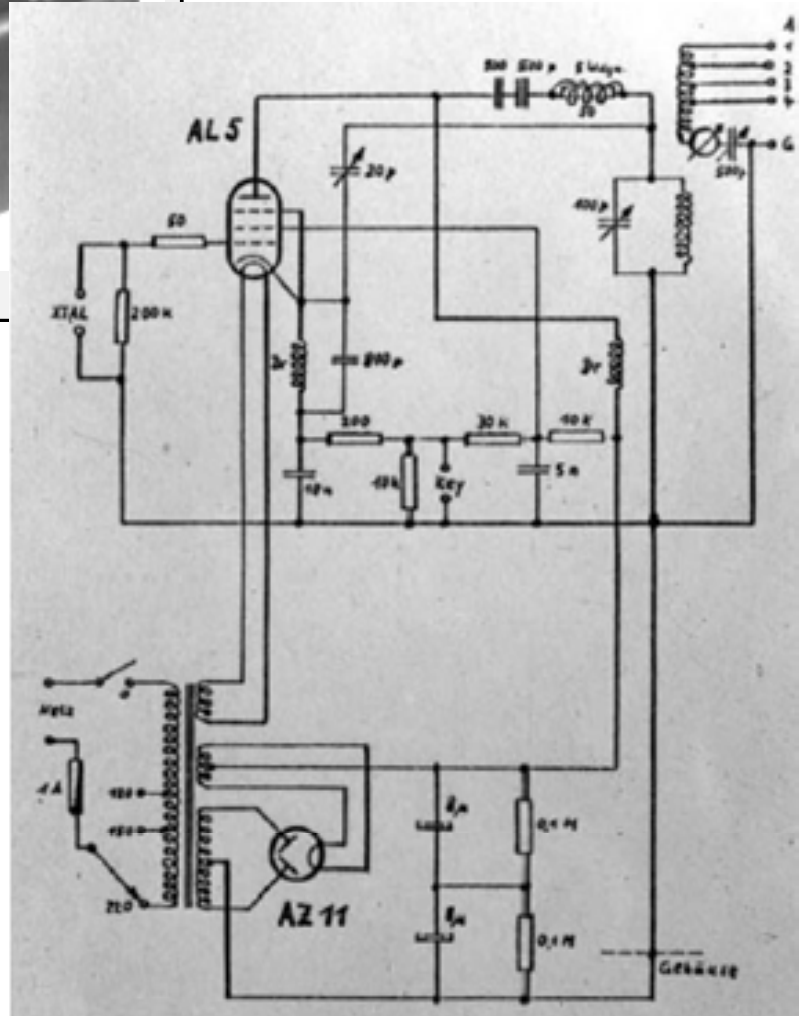

CF 7

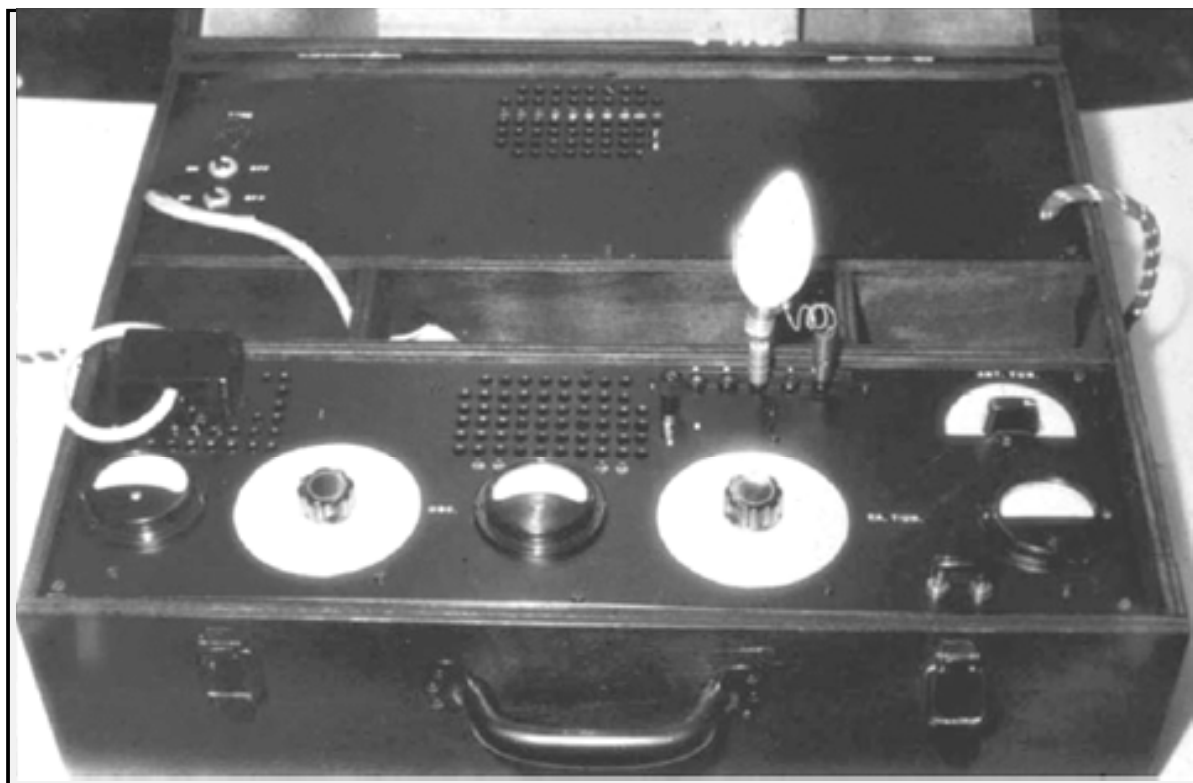
Mottagare E85

Här visas mottagardelen till ovan beskrivna sändardel, S85, nämligen E85, där E står för Empfänger. Det är en s.k. rak mottagare, typ 1V1, alltså 1=hf-steg V=detektor 1=lf-steg eller på engelska TRF= Tuned Radio Frequency. Röret CF7 användes i denna mottagare.

Detta schema visar sändaren S85/14, som framgår av schemat är sändaren av enklaste slag, en s.k. CO/PA = kristaloscillator/effektsteg i samma rör.

Schema på agentsändare typ S85/14

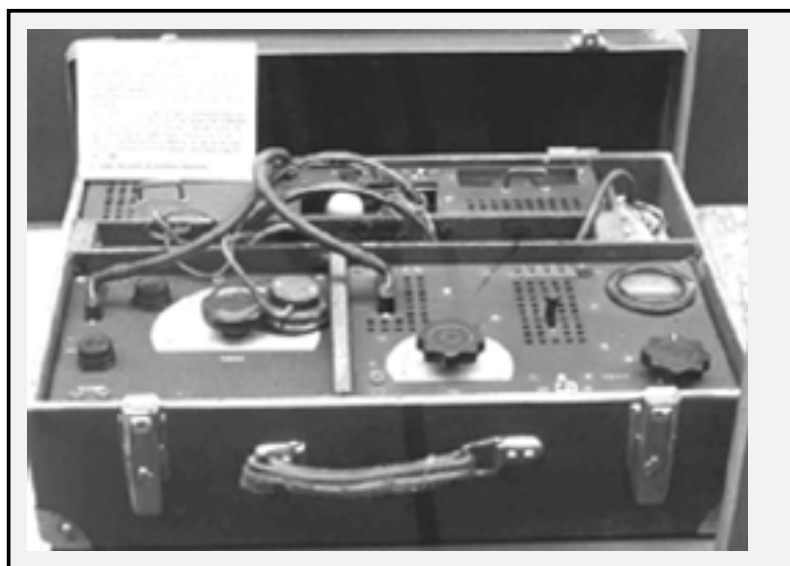

Agentradio typ SE 89/80

Samma typ av sändare som sitter i MK VII eller Paraset som jag skrivit om tidigare i Audionen. Med inbyggt antennavstämningfilter för att kunna anpassa till enklare trådanterner. Ovan en bild på S89/80 och E85 sammanbyggd i resväskan.

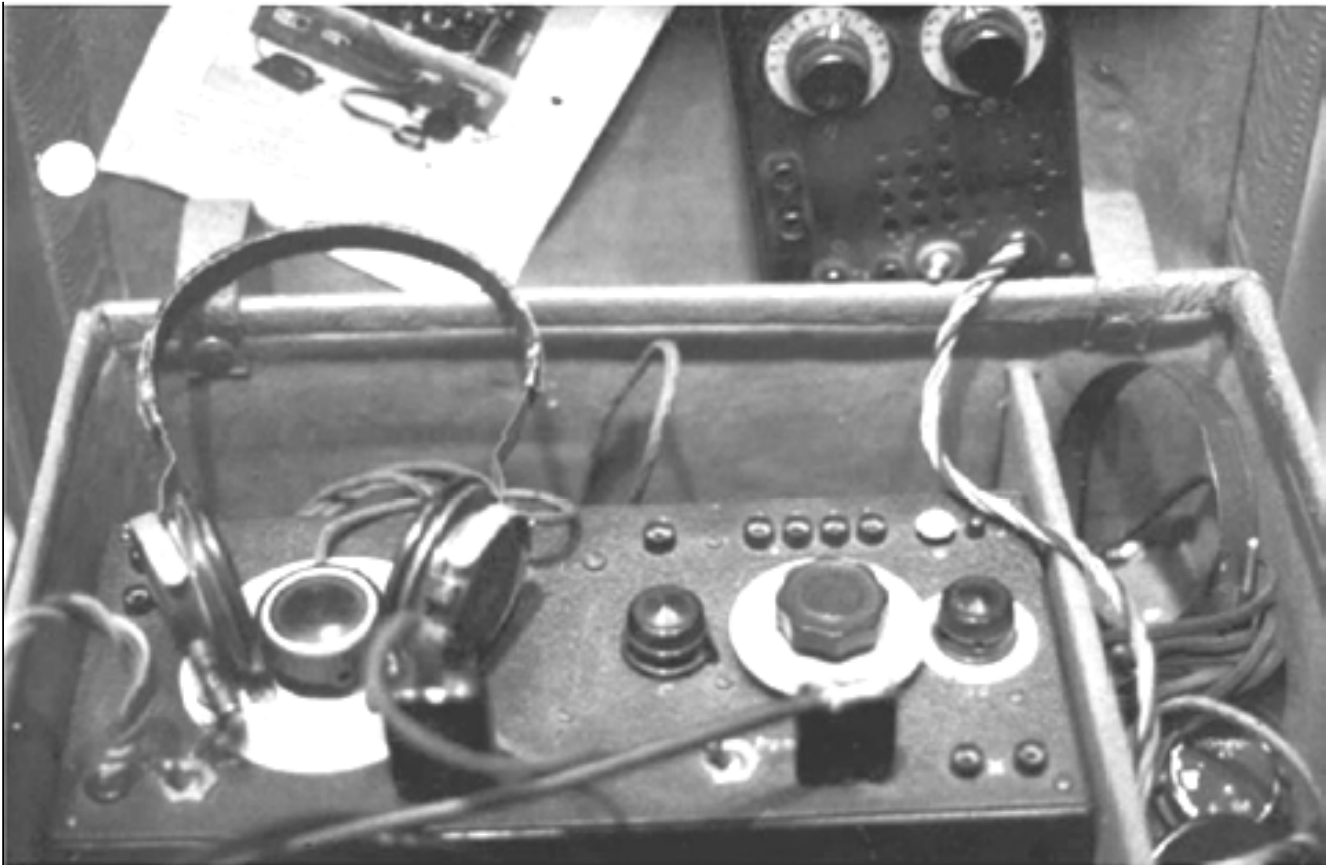
Denna utrustning på bilden ovan har en speciell bakgrundshistoria. Den hittades i en sjö i södra Tyskland i slutet på 1980-talet, den var övertäckt på botten av ett lerlager.

Entusiaster återställde den till ursprungsskick i början på 90-talet. Den då relativt höga uteffekten på sändaren, 80 watt, anses den vara lämplig för kommunikation på längre avstånd ex.vis Sydamerika och Afrika, detta enligt Staritz som tagit reda på närmare detaljer. Frekvensområdet för sändare/mottagare upp till 18 MHz.

Agentradio typ SE 90/40

Denna sändare/mottagare var vanlig i Västra Europa, och användes av Abwehr-agenter från 1940-41. Vänstra delen är mottagare, och högra sändardelen, Ovanför sitter nättaggatet.

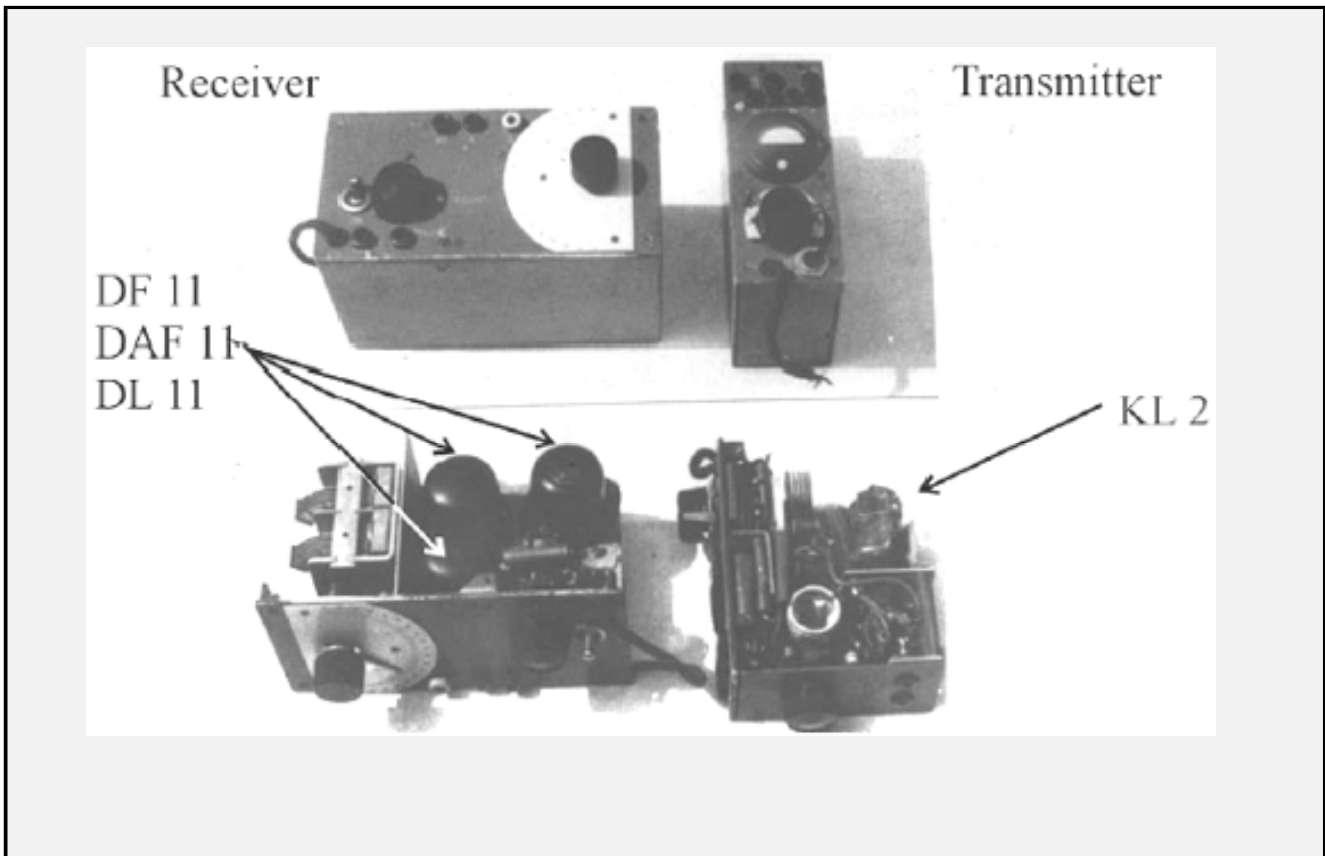
Agentradio med batteridrift SE 92/3

Ovan ses en radiostation av typ SE 92/3, alltså en sändare som gav en uteffekt på 3 watt till antennen. Den användes inom Europa och Sovjetunionen. För bruk i Sovjetunionen var den inbyggd i en canvas-väska, detta för att den skulle klara av att kastas ner i en fallskärm från flygplan. Pertrix-batterier användes för glöd och anodbatteri. Dessa beräknades hålla i ca: ett år med daglig användning i ca: 15 minuter per dag.

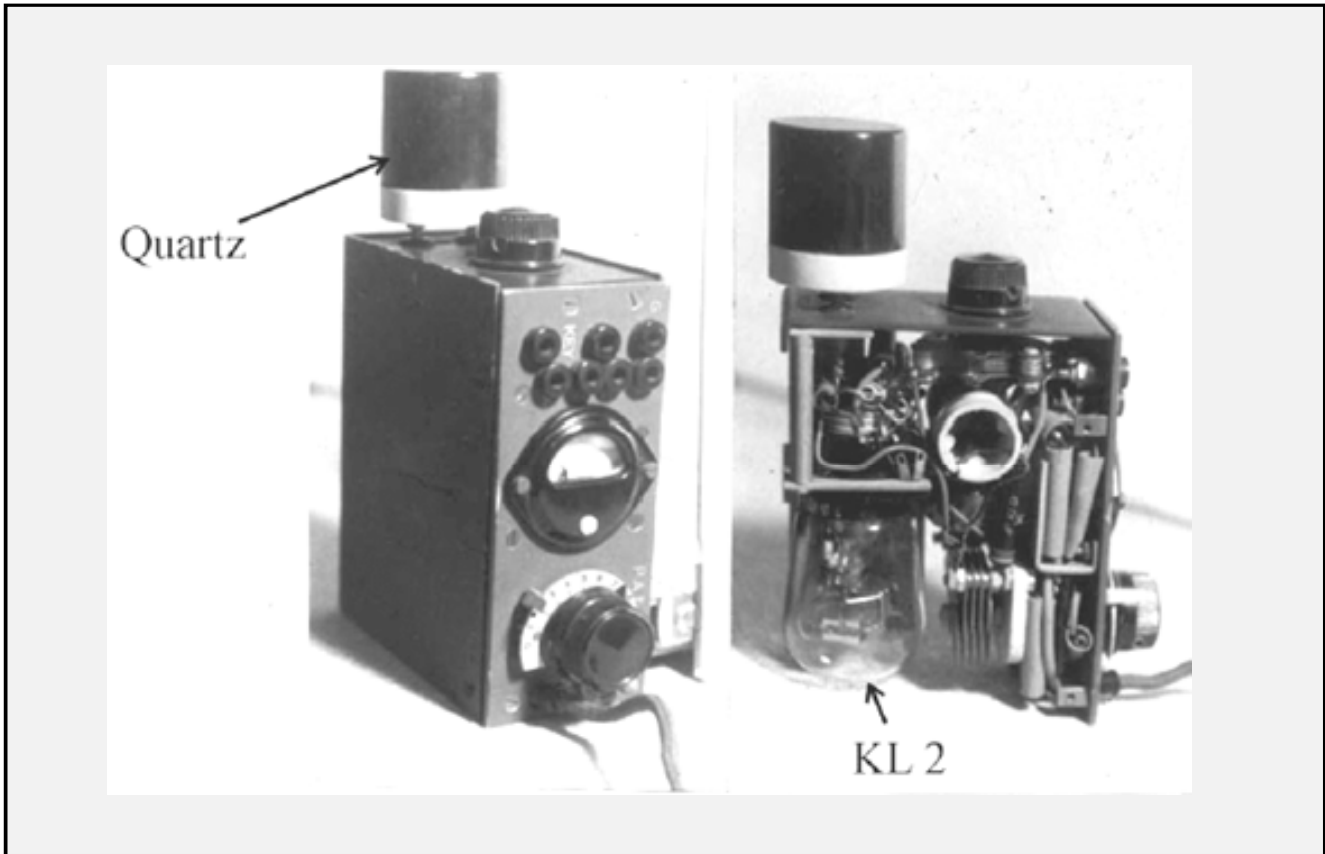
På sidan 13 ses bilder på SE 98/3, batteriradiostation, som synes en mycket kompakt byggd station, med de då stabila rörtyperna ur Telefunkenserien DF-11:a (stålrör).

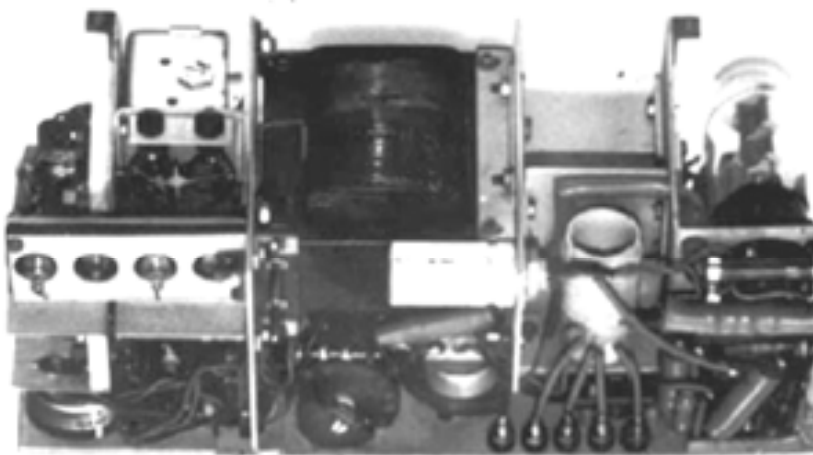
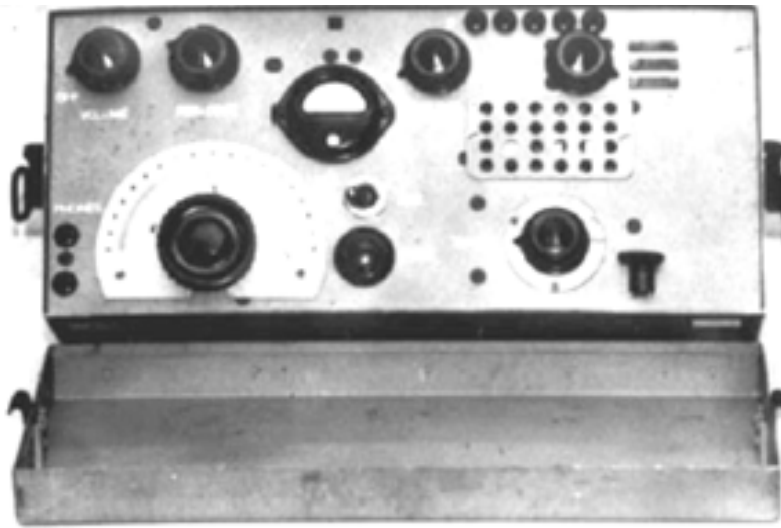
I sändaren ingick ett rör, typ KL2 som XTAL/PA koppling.

Denna radiostation var producerad i många exemplar, och var den mest spridda under 2:a världskriget. Den var lätt att få plats i en vanlig attaché-väska tack vare dess kompakta konstruktion.

SE 98/3 för batteridrift

Agentradio SE 99/10

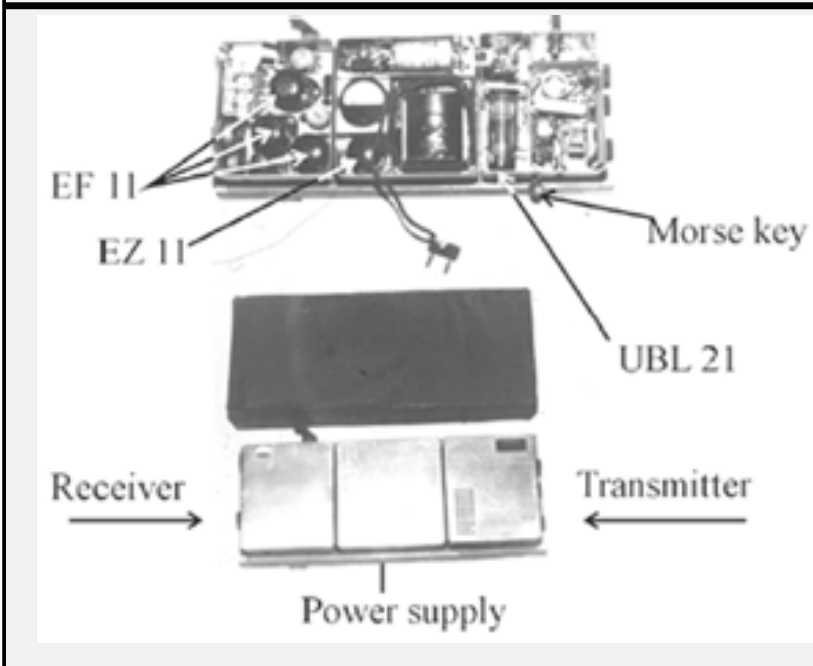
Radiostation på bilden är en mycket kompakt tillverkad radio med s.k. acorn-rör. Dessa rör tillverkades av Philips, men såldes under namnet Valvo i Tyskland. Rören tillverkades i både 2 Volt och 12 Volts glödtrådsversion, medan Philips gjorde 4 Volt och 6 Volts version.

Sändaren var bestyckad med EL2 eller EL11 i effektsteget.

Den togs i bruk 1943.

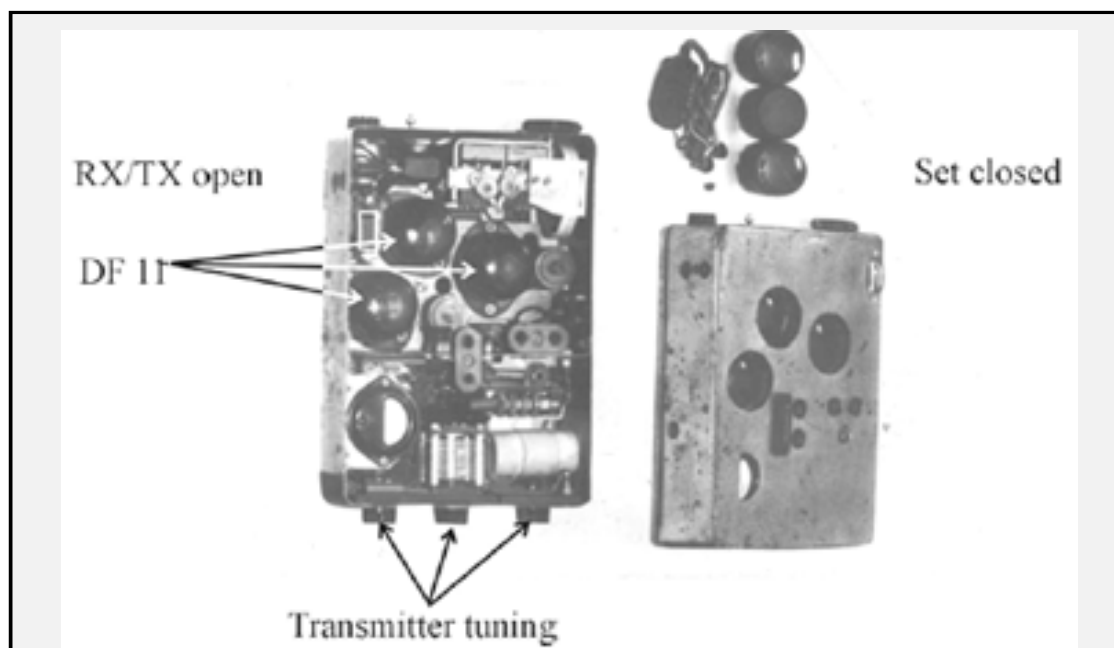
Agentradio SE 108/10

Denna station utgjorde ett trendbrott inom agentradio-tillverkarna. Tre moduler kunde sättas ihop medelst ett nyutvecklat klickkontakt-system, på tyska "Breckkopplung". Den tålde mycket stora påfrestningar under transport. Man liknar den vid en choklad-kaka som man bryter isär på ett enkelt sätt, samt lätt att sätta samman igen. Denna typ av kontakt användes även inom tyska

flygvapnet på senare radio-konstruktioner. Denna typ av kontakt användes för övrigt av nästan alla flygvapen, speciellt för anslutning av headset till flyghjälmen.

Som sändarrör används UBL21.

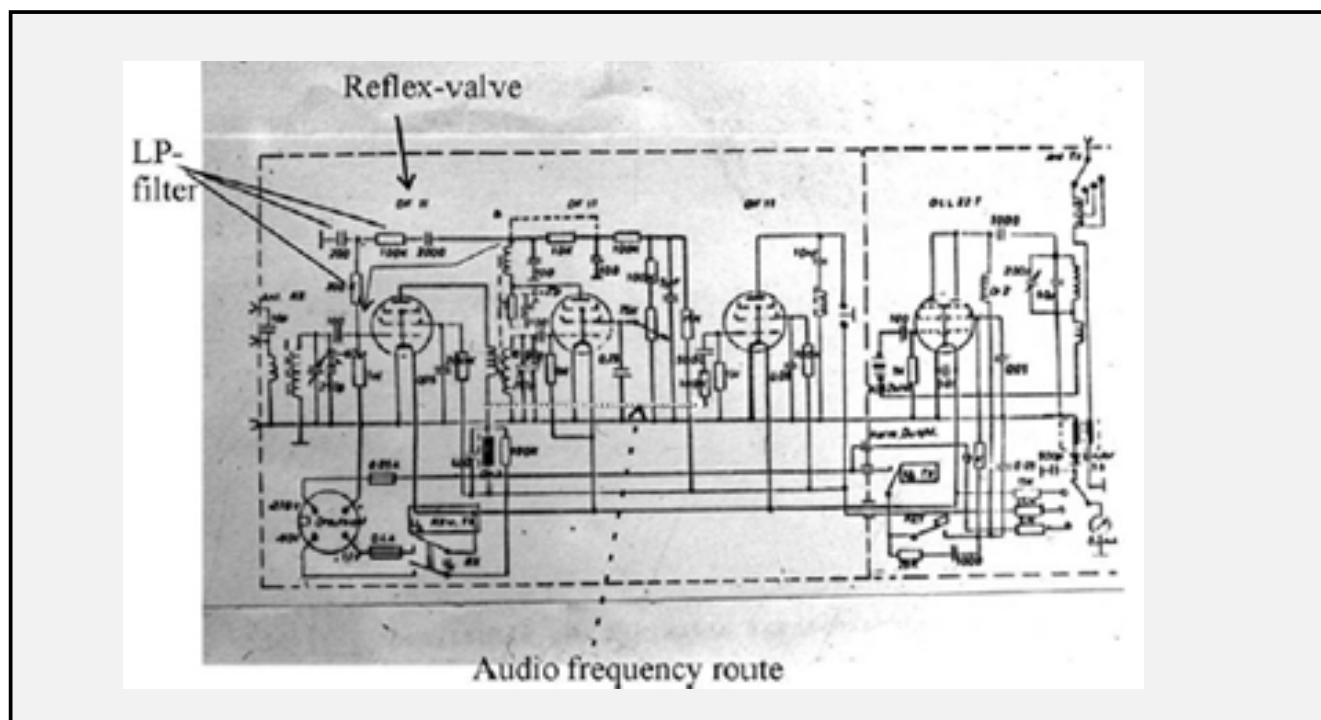
Mottagaren var av typ 1V1, men med s.k. reflex-koppling, där detektor-röret används både som detektor och extra lf-förstärkare. Ett hf-steg före detektorn förhindrade att signal från detektorn strålade ut i antennen. (pga. pejl-risken)

En liten inbyggd morse-nyckel ingick i sändaren. Det tillverkades även en batteriversion av denna radiostation typ SE 108/3. Då användes stålröret DF11 i mottagaren, och ett specialrör i sändaren typ DLL22T tillverkat av Tungfram. Detta loctal-rör hade en liten glaskolv, för att passa in i lådan på SE 108/3.

DLL22T var en dubbelpentod som parallellkopplades för att avge 3 watt uteffekt.

Denna agentsändare fick smeknamnet "Keksdose" (kaklåda)

För drift från nätspänning fanns ett nätaggregat framtaget, som utgjorde en extra modul ovan i schemat.

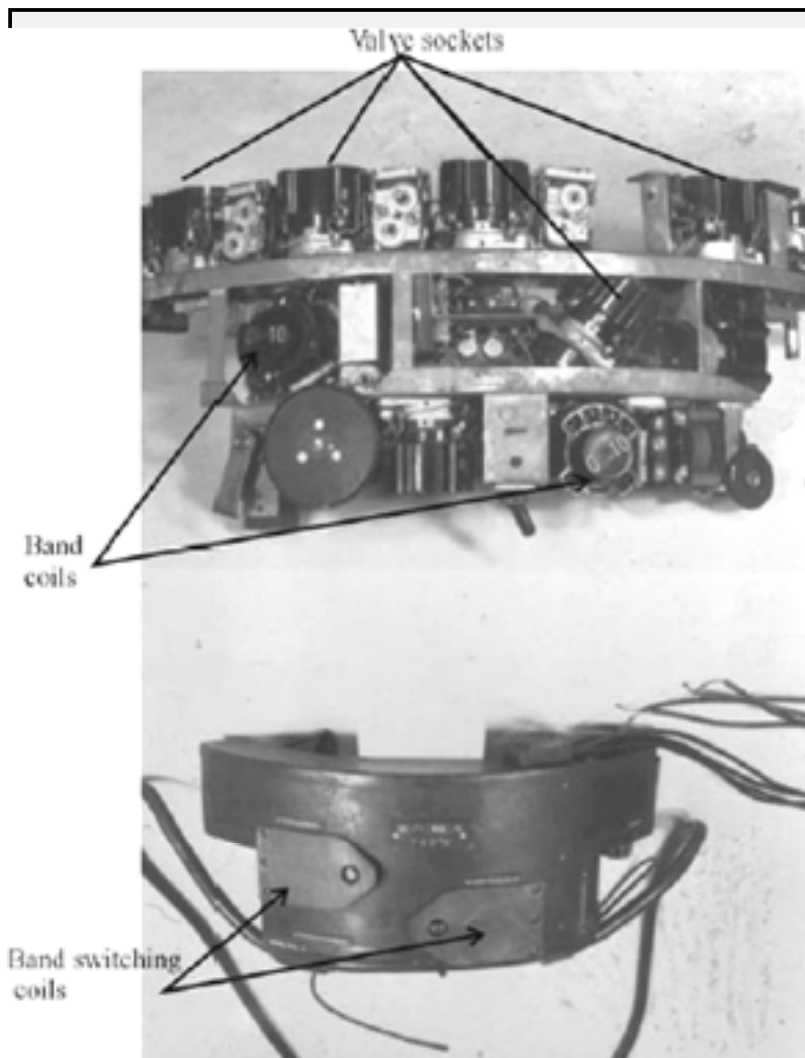
PEJLTJÄNSTEN "ORPO"

S 85/14

Pejlmottagare

"ORPO" hade under 2:a världskriget en pejl-tjänst i alla ockuperade länder, som arbetade med att snabbt pejla in agentsändare (allierade) utan att väcka allt för stor uppmärksamhet. Från Sovjetunionen till Norge, och hela vägen ner till Nordafrika fanns pejlstationer som arbetade dygnet runt. Både fasta och mobila stationer användes, och för att kamouflera de mobila pejlarna, kunde det vara en vanlig skåpbil som levererade tvätt eller som körde ut bröd t.ex.

Det fanns bärbara pejlmottagare som bars under en (regn)rock med ett midjebälte, dessa gick under namnet "Gurtelpeiler", det var en firma i Österrike under namnet "Kapsch" i Wien som tillverkade dessa pejlmottagare.

"Gurtelpeiler"

Pejlindikatorn kamouflerades som en armbands-klocka, ett litet visarinstrument som närfältsindikator. Runt nacken användes ett varv koppartråd som pejl-antennram. Två olika spolar satt monterade för att täcka frekvensområdet 3 – 20 MHz.

I mottagaren satt batterirör av typ RV2,4P700 5 st, samt RV2,4H300 2 st. tillverkade av Telefunken.

Glöden var på 2,4 volt, och NiCad-batterier användes redan då!! Även vanliga torrbatterier

kunde användas i dessa pejlmottagare. Dessa tillverkades i miljontals exemplar, och kvalitén var så hög att dom efter 60 år, fortfarande kan laddas upp för användning !? Dessa celler var även kända under namnet "Edison-Sammler".

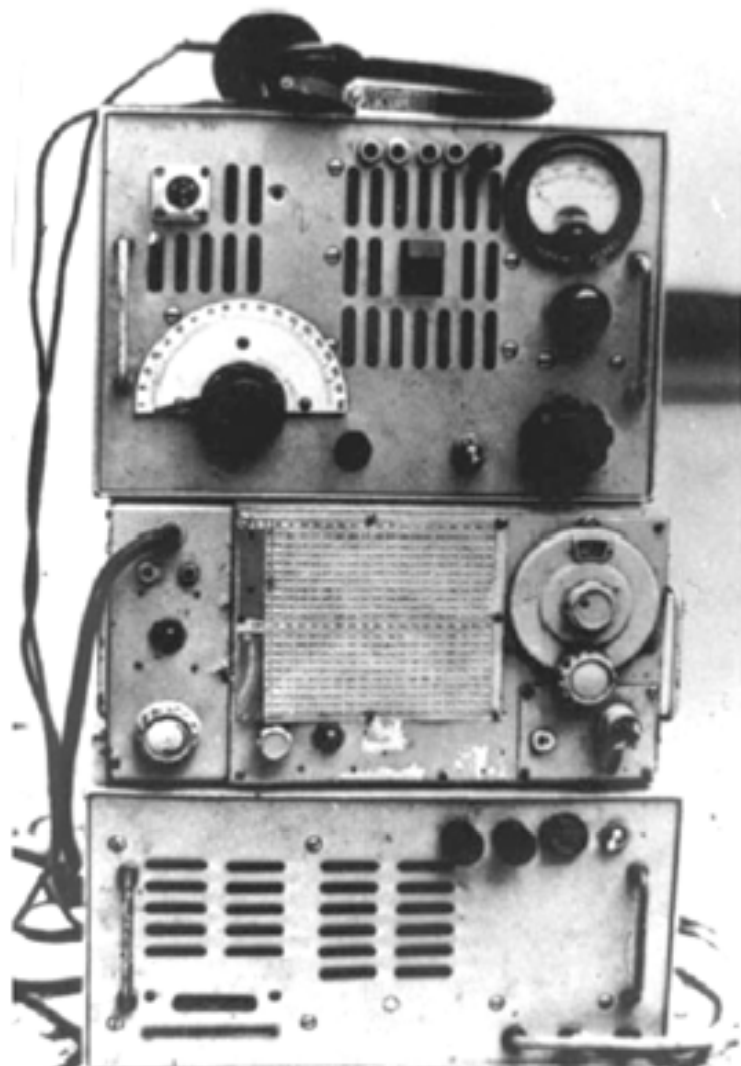
Portabel närfältspejl typ Kapch- Nahfeld- Peiler tillsammans med en Funk HE U1 närfältspejl.

Det är ej säkert om denna bild är tagen under kriget. Mannen som står och röker ett bloss har moderna byxor som ej fanns under denna tid. Men när det skulle pejlas, var naturligtvis dessa pejloperatörer klädda i civila kläder för att väcka så lite uppmärksamhet som möjligt.

Bilden troligen tagen efter kriget.

Till sist några modernare typer av agentradio, men byggda i Italien under kriget. På bilden ovan RN-3, huvudsakligen en konstruktion gjord i Tyskland typ S 85/14

Slutligen en italiensk typ av radio som förekom i italienska flygvapnets flygplan, RN-6 tillverkad av Nova Radio och Natali, men grundkonstruktionen en SE 90/40, enligt Louis Meulstee, italienska flygplanstypen B 30.

SAMMANFATTNING

Jag har här beskrivit några tyska "agentradioutrustningar" men har inte nämnt hur effektivt spionerna arbetade, eller "Agentenfunk" förkortat till Afu.

Låt oss backa till åren runt 1930. Det blev helt uppenbart att ett nytt världskrig skulle komma om man såg hur det utvecklades i Europa. Tyskarna ville ta ut hämnd från främst då Polen och Frankrike och några länder till för nederlaget under 1:a världskriget.

Här var den militära underrättelsetjänsten en mycket viktig förtrupp innan kriget startade i september 1939. I inledningen av kriget var den militära underrättelsetjänsten mycket effektiv under den tyska blixtkrigsoperationen i Västeuropa.

Abwehr-agenter opererade bakom de franska frontlinjerna före och efter ockupationen av Väst-Europa i maj och juni 1940. Den tyska armén avancerade så snabbt att Abwehr-agenterna behövde endast gömma sej en kort tid, och därmed blev framgångarna uppenbara för den militära underrättelsetjänsten.

Vid invasionen av Sovjetunionen (operation Barbarossa) blev framgångarna liknande i början som i Väst-europa. Som bekant var sovjetkommunismen inte alls framgångsrik

i de västra delarna av Öst-europa, de baltiska staterna, Vitryssland och Ukraina led fruktansvärt under det sovjetiska oket, med Stalins terror och de svältkatastrofer som uppstod i Ukraina.

Lenin gjorde på sin tid ett uttalande: ”fienden till min fiende är min vän”. Detta gjorde det lätt för tyskarna att värva agenter där kommunisterna tagit över makten. Bl.a. i ”Don-Netz” i Ukraina. Där byggdes ett underrättelse-nätverk upp av tyskarna bakom de ryska linjerna, under och före den tyska invasionen av Sovjetunionen.

Tyska armén avancerade över tusen kilometer på några veckor. Agenterna behövde bara gömma sej en kort tid under tyskarnas framryckning. Men under den stränga vintern 1941 (kallaste vintern detta århundrade) försämrades underrättelseverksamheten för tyskarna avsevärt.

Tyskarna försökte värva ryska krigsfångar som agenter, men dessa fångades snart in av ryska säkerhetsagenter och avrättades av NKVD. En del av dem övertalades att arbeta som dubbelagenter, men svårigheterna för tyskarna att värva agenter blev mer och mer uppenbar, ju längre kriget avancerade.

Några ryska agenter som arbetade för tyskarna, släpptes ner i fallskärm i Ural-regionen, men fick aldrig någon radiokontakt med tyska Abwehr-agenter. Avståndet och radiokonditionerna gjorde inte saken bättre. Hur det gick för dessa stackars ryssar kan man bara ana.

Var den tyska underrättelsetjänsten utrustad för att lösa sin uppgift på utländskt territorium?

På denna fråga får man utan vidare svara ja! Även om de allierade tog fram nya kommunikations-lösningar som t.ex. S-phones och andra speciella radioutrustningar, så kunde Abwehrs pejlstjänst snabbt pejla in dem. Även tyskarna förbättrade sina metoder med nya radiosystem mot slutet av kriget.

Slutligen vill jag berätta en ”solskenshistoria” som inträffade i Holland 1942.

Kort efter det att Holland invaderats i maj 1940, fick alla radioamatörer lämna in sina radioutrustningar till polisen efter en annons i dagstidningar juni 1940. Alla utrustningar skulle säkert lagras i ett magasin tills kriget var över.

Men en modig radioamatör PA0YF, struntade i att följa polisens upprop, och byggde en QRP-sändare (lågeffekt) med tillhörande mottagare. Han började sända på 7 MHz med anropssignalen CT1LX (Portugal) utan att tyskarna i Haag upptäckte honom. (Portugal var ju neutral stat) Herr G.J. Kijff (PA0YF) som han hette pejldes till slut in av en tysk pejlstation borta i Ukraina !! Den tyska ORPO (Ordnungspolizei) i Haag gjorde resten, och han fördes till en special-domstol för sina ”dumheter” på 7 MHz. Till slut hamnade han i ett koncentrationsläger, men överlevde kriget. Han avled år 2001. Men han hade osedvanlig tur, normalt avrättades ”radioagenter” av tyskarna efter innehav och användande av radiosändare.

Artikeln översatt och bearbetad av Bertil Bengtsson
Mr Rudolf Staritz har nedtecknat dessa minnen från krigets dagar, samt bidragit med foto.

Mr. Richard Walker har hjälpt till med stöd till denna artikel.

Originalartikeln sammanställd av Mr. Arthur O. Bauer i sept. 2003. Centre for German Communication and related Technology 1920 – 1945.

Mr. Rudolf Staritz har tagit alla foton.

INNEHÅLLET I SERVICEHANDBÖCKERNA TILLGÄNGLIGA PÅ WEBBEN

Vi har nu kommit igång med att skanna in beskrivningar, scheman mm från servicehandböckerna. Vi prioriterar svenska tillverkare och har börjat med Luxors servicehandböcker. Innehållet i pärm nr 1 och nästan halva pärm nr 2 finns nu tillgängliga via bibliotekskatalogen. Fortsättning följer.

Reservdels- och prislister är fritt tillgängliga, medan beskrivningar och kopplingsscheman är tillgängliga för medlemmar. Det är samma användarnamn och lösenord som gäller för den interna medlemssidan. Dessa uppgifter finns på sid 2 i Audionen.

Lösenordet kommer fortsättningsvis att ändras en gång per år och från och med 2014-06-14 gäller det lösenord som står i detta nummer av Audionen.

Du hittar servicehandböckerna genom att välja Littera S i bibliotekskatalogen. Sortera på accessionsnummer, så kommer bladen i samma ordning som i pärmarna. Man kan också söka på typen av apparat som man vill ha uppgifter om.

Denna QR-kod går till Luxor rundradiomottagare Superfemman typ 62 W. Testa med din smartphone.

Viktor Ohlsson
Viktor.ohlsson@von.pp.se

Haderian hadera

Utöver Karusellen och Barnens brevlåda minns jag inte några program jag hört på min barndoms radio. En AGA från 1941.

Jag var ingen trogen lyssnare till Farbror Sven och jag har en känsla av att radion mest användes till att lyssna på nyheter från TT. Radiotjänst hade inte tillstånd att producera nyheter.

Karusellen däremot lyssnade ju alla på, och när Gösta "Snoddas" Nordgen den 16 januari 1952 framförde sin Flottarkärlek var min moder stum av beundran. Refrängen "haderian hadera" fanns inte med vid premiären i Karusellen, men väl på den 78-varvsskiva som storebror Leif införskaffade. Den och andra musikaliska storverk som t.ex. Tomtarnas vaktparad spelades på denna analoga, fjäderdrivna resegrammofon

som morfar köpte tillsammans med en Linguaphonekurs i engelska som min bror förespeglat morfar skulle höja barnbarnets betyg i engelska. Som tack för morfars givmildhet fick han lyssna på andliga sånger med Einar Ekberg. Skivorna fick morfar förstås betala! Däremot tror jag aldrig att någon språkkurs spelades.

Radion kostade 1941 275:-, vilket motsvarar 5712:- i dagens penningvärde!

Modellen hette 232 och tillverkades åren 1941-1943.

Det var en superheterodynmodtagare med 4 rör.

Matts Brunnegård

Några fler radiominnen

Under 1950-talets första hälft lyssnade jag ofta på radions grammofontimme, antagligen mellan 18 och 19. Det spelades mest klassisk musik, men på slutet en glättigare och populär skiva och avslutades alltid med marschmusik.

Och "Radioteatern" gav ofta förnämlig och spännande teater med skådespelare som Karl Arne Holmsten och med fantastiska ljudeffekter, som oftast skrämde oss. Jag och min bästa kompis satt alltid tillsammans i en fåtölj och lyssnade ena veckan hos mig den andra hos henne. Inte vågade vi gå hem ensamma på kvällen utan vi följdes åt halva vägen. När vi skildes, sprang vi så fort vi kunde åt var sitt håll. De stora träden med sina väldiga grenar sträckte ut sig på min gata och upplevdes ganska skrämmande.

Vem minns inte Carl Gustaf Lindstedt och Arne Källerud i *Räkna med bråk* och Selma och Lille Fridolf varje vecka. Inte kunde man missa något program. För att inte tala om *Sveriges Bilradio*, *Skivor till kaffet*, *Besökstid* m.fl. Folke Olhagen, som ledde *Vi som vet mest* och i vilket min skola deltog.

Ett svagt minne har jag från en jul, där hela min familj var samlade runt vår stora radio. Min morbror från Chicago skickade julhälsningar via radion. Det var en märklig stund.

Men snart fick jag den efterlängtrade egna radion. Tänk att ligga och lyssna på kvällarna till Radio Luxemburg med all ny musik eller jazzprogrammen med Claes Dahlgren och Leif Andersson, Pekka Langers *Nattuppen* m.fl. Men kunde det vara så bra att lyssna på så mycket på radio? Min mamma kom gärna upp på mitt rum och stängde av radion, när hon tyckte, att nu fick det vara nog.

Lyckan blev ännu större, när min egen radiogrammofon installerades. Jag önskade mig förstås massor med plattor. Men hur kunde min kusin i den stora staden Stockholm tänka så fel? Som julklapp skickade han mig Elvis Presleys senaste. Jag som nog var Tommy Steeles största fan.

Min faster, som hyrde lägenhet i mina föräldrars hus, var en av de första TV-innehavarna i vår lilla stad. Vi hade kunnat se TV i radiohandlarens skyltfönster och visst såg det spännande ut. En anledning till det på den tiden plötsliga inköp, var, att min hund, Tusse, helt oväntat blev förgiftad och dog. Han var 11 år och sörjdes av ett helt kvarter. Vi var tvungna att tänka på något annat. Det blev fantastiska lördagskvällar i min fasters lilla vardagsrum. Det kunde nog vara upp emot 20 personer som kom och tittade. Det var en härlig stämning. Och tänk att sitta i min fasters soffa och se när regalskeppet Vasa började lyftas upp i Stockholm. Naturligtvis ett oförlömligt minne.

Men mina roligaste minnen är nog jag och mina tonårs-kompisars danslektioner i vår affär efter stängningsdags. Då plockades min mammas gamla tratt-grammofon fram och både gamla och nya 78-or. Owe Törnqvist och hans rappa musik var mycket bra för de första dansstegen. Mina båda föräldrar blev danslärare, för de var mycket skickliga dansare.

Och visst kan man lära sig lite språk via radio även om jag har glömt det mesta nu. Po-russki var en utmärkt kurs och sedan gick det bra att lyssna på svenska-ryska från radio Moskva (tror jag). Därifrån skickades gärna kursmaterial och diverse propaganda.

Radiomuséets telex påminner mig mycket om mitt sommarjobb i tio år på en telestation under 60- och 70-tal. Det var ett mycket stimulerande arbete och med chefer, som uppmuntrade till utbildning inom radiotelegrafi. Men stora båtar och antagligen höga vågor avgjorde mitt val till slut och det blev arbete på land.

Inte kunde jag ha haft en bättre barn- och ungdomstid, eller

Mia Ohlsson

NY DISTRIBUTIONSFORM FÖR AUDIONEN

"På styrelsemötet den 6 maj beslutades att Audionen fr.o.m. detta nummer ska distribueras som pdf-fil till alla medlemmar vars e-postadress finns i medlemsregistret. Övriga medlemmar får Audionen som vanligt. Dvs i pappersversion.

De som även fortsättningsvis trots e-postadress vill ha tidningen i pappersversion kommer att kunna få det genom att meddela detta till redaktionen.

Bakgrunden till beslutet är, att det kostar stora pengar att trycka tidningen, men också att det finns stora pengar att spara genom att vi slipper portokostnaderna."

ELEKTRICITETEN I MEDICINENS TJÄNST

Det ursprungligen planerade föredraget på vårmötet med Erik Bergsten har Erik tvingats ställa in pga av sjukdom. Vi hoppas att Erik kan återkomma vid en senare tidpunkt.

I stället har Bengt Lindberg lovat, att med kort varsel komma och berätta om medicinsk teknik, som är Bengts specialområde från sin yrkesverksamma tid vid SU. Bengt har tjänstgjort som medicinteknisk chef vid Östra sjukhuset och bl.a. hållit en rad föreläsningar om medicinsk teknik och medicinteknisk säkerhet i olika sammanhang. Förra gången vi mötte honom var under höstmötet den 21 september 2013 då Bengt berättade om radions barndom och hur det började.

Så här presenterar Bengt sitt föredrag: **Elektriciteten i medicinens tjänst**

Vi känner till, att elektrisk ström kan orsaka skada på människokroppen. Men elektricitet används också vid diagnostik och behandling av sjukdomar. Jag vill ge en demonstration av, hur man kan mäta elektriska signaler i kroppen (kardioskop), hur man kan påverka kroppen med hjälp yttre elektriska strömmar (pacemaker och transcutan nervstimulator) och hur man kan värma upp och skära i kroppen med hjälp av elektricitet (diatermi). Efter föredraget ges tillfälle till frågor om medicinsk teknik i allmänhet.

APROPÅ ELEKTRICITETEN I MEDICINENS TJÄNST

Det annonserade föredraget av Bengt Lindberg till kommande medlemsmöte fick mig att minnas de spännande svarta lådor, som var vanliga på auktioner och loppmarknader under 1980- och 90-talen, men som man sällan stöter på idag. Som inbiten radiosamlare hoppades jag varje gång att det skulle vara en riktigt gammal reseradio inuti den där svarta pegamoidlådan, men som regel var det "bara ännu en kvacksalveriapparat".

Vid ett tillfälle var det faktisk en reseradio. En Radiola 380 Bat, men det är en annan historia. Den syn som vanligen mötte mig var en visserligen radio-liknande bakelitfront med dito ratt, men också en samling glaselektroder i egendomliga former prydligt sittande i hållare i locket.

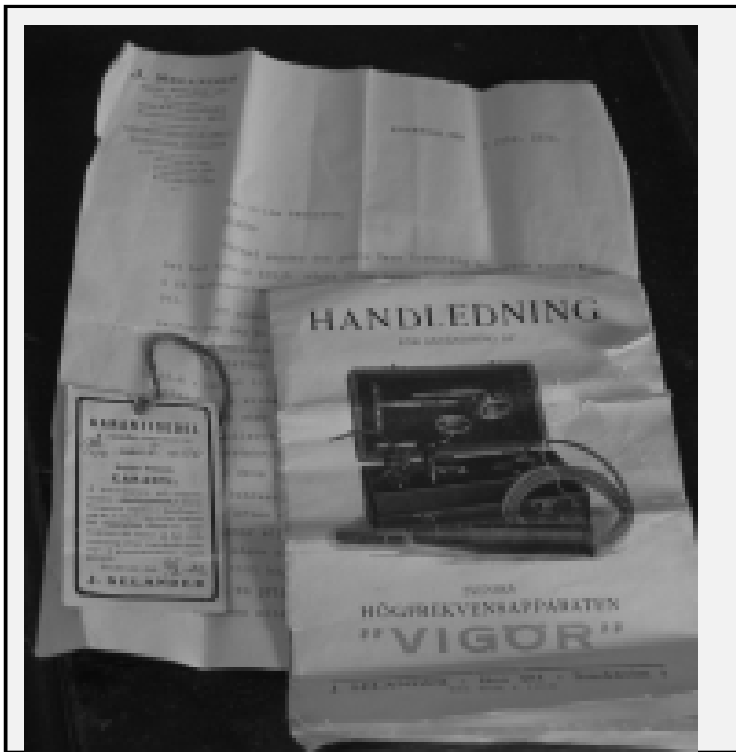
Högfrekvensapparater kallades de ofta, när de såldes. Vanligast var de nog under 1920-30-talen, men senare exempel finns också. Så särskilt hög frekvens är det inte fråga om ur ett radioperspektiv. Några hundra Hertz tror jag är vanligast, så någon ultrakortvåg är det då inte tal om. Det som åsyftas är väl däremot, att de alstrar förhållandevis högfrekvent växelström jämfört med den i vägguttaget.

Konstruktionerna innehåller en slags summer och en transformator, som ger mycket hög spänning, men liten strömstyrka. I glaselektroderna syns ett blålila ljussken och det ska slå gnistor mellan dem och huden under många behandlingar.

När det begav sig, blev jag som regel bara irriterad, när jag upptäckte innehållet i det jag hoppades var en radio. Men vid några tillfällen blev det ändå så, att jag faktiskt köpte apparaten. En av de som fortfarande finns i min ägo innehåller såväl instruktionshäfte, som garantisedel och ett följebrev, daterat den 5:e februari 1936. Det är mycket, som ska kunna botas med en sådan här maskin. Nervositet och sömnlöshet, liksom huvudvärk, tandvärk och öronsmärtor. Att de kallades kvacksalveriapparater av många är lätt att förstå. Till och med rötsår, liktornar och håravfall ska det finnas verksamma behandlingar mot. Det kan finnas sjukdomar, som åtminstone lindrades något med en sådan här högfrekvensapparat, är förstås möjligt. Att instruktionshäftet lovar mer än detkan hålla, tors jag ändå tryggt påstå.

Maskinen jag har originalpappren till heter Vigör. Många av de här apparaterna är tysktillverkade, men Vigör är ett svenskt fabrikat. Tillverkare var J. Selander, Enskede och första ägaren var av följebrevets adress att döma en fru Hilda Svensson i Skara. Många måste ha gillat de här apparaterna, för det har funnits gott om dem, och J. Selander fick guldmedalj för sina alster vid industriutställningar i Karlstad, Sundsvall, Västerås och Härnösand mellan 1927 och 1935. Trots medaljer har jag aldrig sett en högfrekvensapparat försedd med S-märke. Viss försiktighet vid användandet kan nog rekommenderas. De lär också vara fruktansvärda störkällor för radiomottagning.

Anders "soda" Söderström

Gåvor

2013 Q4

Radiohistoriska Föreningen i Västsverige vill härmed tacka de personer och företag som genom sina gåvor stärker föreningens verksamhet. Om Du som läsare vet med Dig att Du skänkt en gåva till föreningen under ovanstående period och museet och inte finns med på listan, skall Du veta att vi ändå är tacksamma för din gåva. Anledningen kan vara att gåvan är anonym eller att namnet på givaren är svårläsligt eller inte antecknats i gåvoregistret på rätt sätt.

Kontanta gåvor:

Anders Granhäll
Anders Rågberg
Andrew Lovell
Anna-Karin Crona
Bengt Cyrén
Bertil Jeanssen
Hans Gustavsson
Inger Nyberg
Ingvar Lund
Jane Börjesson
Jarl Svensson
Jens-Åke Olsson
Kjell-Ove Cederholm
Lars Bergkvist
Lars Quding
Lars Roland Larsson
Lennart Nilsson
Lotta Brantefors
Peter
Sven-Olle Stenberg
Sören Engblom
Åke Kjellin

Gåvor i form av museiföremål:

Arvo Ennemuist
Bengt Dalhammar
Bengt Lundgren
Bert Börjesson
Carl-Axel Sjöberg
Carl-Magnus
Björkman
Carl-Olof Carlsson
Erik Kilhamn
Erik Petersson
Göran Fohlin
Håkan Östlund
Ivan Byfeldt
Johan Wettergren
Jörgen Nilsson
Kurt Ådhammar
Lars Eriksson
Lars Öhberg
Nils-Erik Holmberg
Pehr- Axel Nordwaeger
Per-Ola Bengtsson
Peter Hall

Ragnar Christensson
Riccardo Kervatin
Sten Sjöberg
Sune Larsson
Sven Erik Knutsson
Sven-Eric Svensson
Tony Strand
Ulf Nilsson
Veine Andersson

Faksimiltryck AB

"Faksimiltryck i Vara är ett komplett tryckeri i Vara som hjälper oss med att trycka vår tidning."

Stiftelsen

för forskning och utbildning inom radio- teletekniken
och dess historia

Stiftelsen ska ha som ändamål att främja forskning, utbildning, information och annan förmedling av kunskap om radio- och teletekniken och dess historia.

Ändamålet skall uppfyllas främst genom

- bidrag till radio- telehistorisk forskning
- stimulering av forsknings- och utbildningsinsatser bl a genom utdelning av stipendier till personer som har utmärkt sig inom radio- teletekniken, samt
- medverka till att kompetensnivån och kunskapen om radio- teletekniken och dess historia bibehålls och ökas. Den angivna verksamheten innebär också att stiftelsen skall bidra till forskning och utbildning vid ett radio- och telehistoriskt museum i Västsverige.

Göteborg den 17 mars 1997.

Till stiftarkapitalet har följande bidragit:

Ascom Tateco AB	Saab Ericsson Space AB
Celab Communications AB	Föreningen Sveriges Sändare Amatörer – SSA
Ericsson Microwave Systems AB	Telia Mobile AB
Ericsson Mobile Data Design AB	Teracom AB
Göteborgs Stad, Museiförvaltningen	

Styrelsen

Åke Kjellin, Ordförande
031-711 79 62
ake.kjellin2@comhem.se

Bengt Lindberg,
Vice ordförande
031-91 14 18
benli@globalnet.net

Jarl Svensson, Ledamot
031-56 44 95
jarl.inga@telia.com

Sten Wahlskog, Kassör

Lars Lindskog, Ledamot
031-14 60 15
l.lindskog@hem.utfors.se

Bertil Bengtsson, Ledamot
033-28 44 35
sm6aal@tele2.se

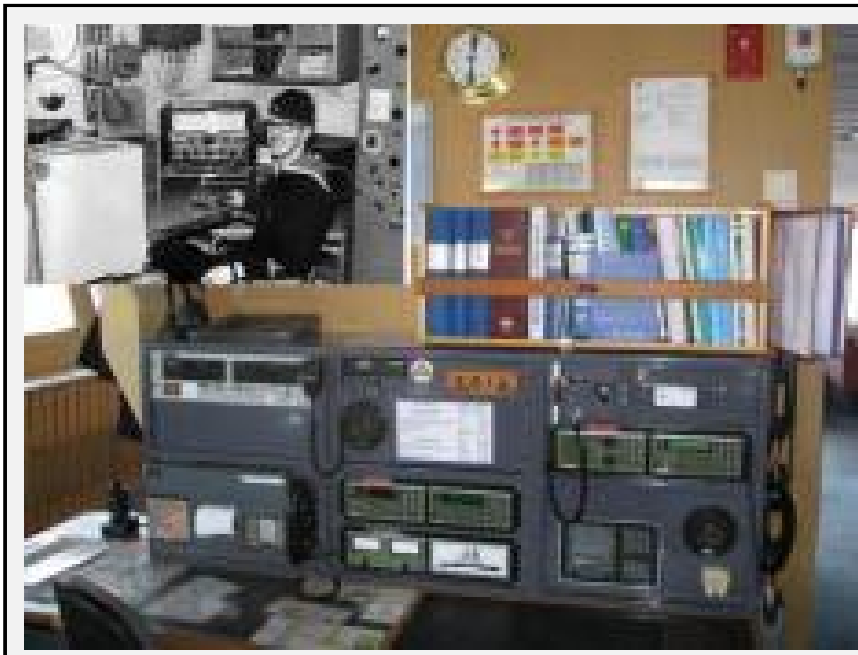
Krister Aronsson Ersättare

Matts Brunnegård, Sekreterare
031-22 43 10
gjutaren@comhem.se

Valberedning
Lennart Nilsson, sammankallande
0300-623 73 odenback@telia.com

Lars Quiding, 031-829031

Jan Sundberg, 031-29 96 64

När jag gjorde studiebesök ombord på den senast byggda isbrytaren Oden, fanns där inte längre någon radiohytt. Jo den finns, så en styrman jag frågade, men den används som förråd!

All radioutrustning finns på bryggan som framgår av bilden och sköts av vakthavande styrman.

Som jämförelse har jag lagt in hur en del av radiohytten på gamla isbrytaren Oden såg ut.

Den bemannades av tre radiotelegrafister dygnet runt. En stamanställd högbåtsman samt två värnpliktiga korpraler. Den unge mannen är undertecknad och bilden tagen 1963.

Matts Brunnegård

Radiomuseet

På Radiomuseet hittar du vad du vill veta om radio – från förra sekelskiftet till dagens teknik. Kanske hittar du i våra samlingar den radio som du hade när du var ung.

På Radiomuseet kan du botanisera i teknikutvecklingen, se hur designen har förändrats genom åren eller få en spännande inblick i kommunikationen till sjöss. Du kan också ställa frågor till våra kunniga medarbetare eller gå med på de guidade turer som vi ordnar för grupper.

I vår museibutik finns böcker om radio och radiohistoria och vi säljer även vykort och andra souvenirer. I butiken hittar du också delar till olika typer av radioapparater och vi har komponenter som kan vara svåra att hitta någon annanstans. För dig som är intresserad av att experimentera är detta en riktig fyndplats! Hos oss finns också Sveriges Radios CD-skivor med gamla radioprogram till försäljning.

Om du är intresserad av radio och design kanske det skulle passa med någon av de apparater som vi har till försäljning. Du kan också få hjälp med goda råd om hur man handskas med äldre apparater, eller att hitta dokumentation och scheman med mera i vårt bibliotek.

Om du är intresserad av radiohistoria kan vi rekommendera medlemskap i vår förening. Genom medlemskapet får du 4 nummer per år av tidskriften Audionen samt 12 nummer av Nyheter från Radiomuseet som är ett nyhetsblad som sänds ut via E-post en gång i månaden. Du har även möjlighet till att delta i olika aktiviteter som studieresor med mera.

Museet drivs av Radiohistoriska Föreningen i Västsverige.

Kontakt: info@radiomuseet.se, www.radiomuseet.se